

Complying with individual tasks can allow students to develop their creative activities, observation and logical thinking; to cultivate the culture of intellectual and physical activities; to work individually; to pursue achieving the goal; to form the professionalism of future specialists in the process of education and improve continuously in the professional sphere.

Keywords: individual work; infographics; students; disciplines; professional pre-higher education.

REFERENCES (TRANSLITERATED)

1. Elahina, V. S., Nemudraya, Ye. Yu., Konev, L.M. & Mykhaylova, O.R., 2010. Samostoyatel'noy roboty studentiv v pedahohycheskom vuze. *Sovremennye naukoemkiye tekhnolohiyi. № 10*, s. 116–118. Retrieved 23.04.2020, Dostupno: <<https://top-technologies.ru/pdf/2010/10/49.pdf>>.
2. Zakon Ukrayiny «Pro vyshchu osvitu» Retrieved 20.04.2020, Dostupno: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>>.
3. Kozakov, V. A., 1990. *Samostoyatel'naya rabota studentov y ee ynformatsyonno-metodycheskoe obespechenye: uchebnoe posobyе*. Kyev: Vyshcha shkola, 112 s.
4. Myktyiv, O. M., 2019. Interpretatsiya ponyattya «infohrafika» v naukovomu teoretychnomu dyskursi. *Svitovyy rozvytok nauky ta tekhniky*, XXXVIII Mizhnarodna naukovo-praktychna internet-konferentsiya. Vinnytsya, 23 hrudnya. CH.6. s. 11–15.
5. Pidkasistyy, P. I., 2005. *Organizatsiya uchebno-poznavatel'noy deyatel'nosti studentov*. Moskva: Pedagogicheskoye obshchestvo Rossii, 144 s.
6. Fruktova, Ya. S., 2014. Samostiyna robota yak zasib formuvannya profesiyanoi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv z zhurnalistyky ta informatsiyi. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky. Vyp. XXXVII*, s. 337–349.
7. Chornen'kyu, Ya. Ya. ta in., 2006. *Osnovy naukovykh doslidzhen'. Orhanizatsiya samostiynoyi ta naukovoyi roboty studenta*. Kyiv, VD «Profesional», 208 s.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-28-319-331>
УДК 378.091:613

Мондич Оксана Валентинівна,

кандидат педагогічних наук, ст. викладач кафедри загальної педагогіки, дошкільної, початкової та спеціальної освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету, Ізмаїл, Україна.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1561-326X>
mondich.ov@gmail.com

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті розкрито важливість підтримання та збереження здоров'я майбутнього покоління школярів та санітарно-гігієнічного виховання дітей. Висвітлені питання загострення цієї проблеми в останні роки в зв'язку з чинниками, що погіршують здоров'я майбутнього покоління через впровадження технічних досягнень, засобів інформаційних технологій, малорухливий спосіб

життя, перевагою школярів, поширеннями шкідливих звичок у молодіжному середовищі.

Виявлено, що майбутні вчителі початкової школи - це головні провідники знань зі здорового способу життя до шкільної молоді.

Підкреслена важливість впровадження компетентнісного підходу в зміст державного стандарту початкової освіти та орієнтація навчальних програм на формування в молодших школярів ключових компетентностей, до яких належить і здоров'язберігаюча. Навчання здоровому способу життя молодших учнів здійснює вчитель початкової школи, тож необхідно вдосконалювати шляхи формування їхньої здоров'язберігаючої компетентності.

Проведено аналіз праць науковців із професійної компетентності педагогів, з питання «здоров'язберігаючої компетентності», актуальності здоров'язберігаючого виховання.

Розглянуто поняття «здоров'язберігаюча компетентність», її складові та основні шляхи її формування в майбутніх учителів початкової школи в процесі їхньої фахової підготовки. Виявлено необхідність розроблення методичної системи формування здоров'язберігаючої компетентності з дотриманням загальнодидактичних принципів навчання та взаємозв'язків освітньо-професійної програми підготовки майбутнього вчителя початкової школи та Державного стандарту зі змістом освітнього процесу ЗСО. Охарактеризована структура здоров'язберігаючої компетентності майбутнього вчителя початкової школи, яка розділена на три компоненти: когнітивний, мотиваційний і діяльнісний. Висвітлено шляхи формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі їхньої фахової підготовки.

З'ясовано, що формування здоров'язберігаючої компетентності студентів – майбутніх учителів початкової школи - включає зміст дисциплін професійної науково-предметної підготовки, професійно-педагогічної підготовки, природничо-наукової підготовки, спецкурсів за вибором ЗВО і студентів.

Ключові слова: здоров'язберігаюча компетентність; здоровий спосіб життя; компетентнісний підхід; професійна підготовка; когнітивний, мотиваційний, діяльнісний компонент.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

У даний час підтримання здоров'я майбутнього покоління є однією з ключових державних завдань: з одного боку, це зумовлено загальним погіршенням стану здоров'я населення країни через вплив низки факторів, з-поміж яких можна назвати стан довкілля та інші; з іншого боку, це спричинене збільшенням числа захворювань у школярів. Діяльність учителя початкової школи безпосередньо впливає на розвиток і соціалізацію дитини, формування стилю життя, сприятливого для підтримання та зміцнення здоров'я кожного учня.

Аспект збереження здоров'я та санітарно-гігієнічного виховання дітей особливо загострюється в останні роки, коли в їхню життєдіяльність неперервно впроваджуються технічні досягнення, засоби інформаційних технологій, а їхнє надмірне використання зумовлює малорухливий спосіб життя. Перераховані чинники, а також споживання школярами висококалорійної їжі, спонукають до оновлення процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи як головних провідників знань зі здорового способу життя до шкільної молоді.

Постановка проблеми. В контексті загальнолюдських цінностей проблема здоров'я людини набуває все більшого значення. Як зазначено в Статуті (Конституції) Всесвітньої організації охорони здоров'я, володіння найвищим досяжним рівнем здоров'я є одним з основних прав будь-якої людини без відмінності раси, релігії, політичних переконань, економічного і соціального становища [1, с. 69]. Важливим кроком до вирішення цієї проблеми є впровадження компетентнісного підходу в зміст державного стандарту початкової освіти та орієнтація навчальних програм на формування в молодших школярів ключових компетентностей, до яких належить і здоров'язберігаюча. Навчання здоровому способу життя молодших учнів здійснює вчитель початкової школи, тож особлива увага приділяється необхідності вдосконалення шляхів формування їхньої здоров'язберігаючої компетентності. Надмірне впровадження технічних досягнень, використання засобів інформаційних технологій призводять до зменшення рухливості та перевтоми школярів, що зумовлює загострення проблеми збереження їхнього здоров'я. Діяльність учителя початкової школи безпосередньо впливає на розвиток і соціалізацію дитини, формування стилю життя, сприятливого для збереження здоров'я кожного учня та його зміцнення. Проблема набуває особливої значущості у зв'язку з прискореними темпами соціально-економічного розвитку українського суспільства, тенденціями щодо зростання захворюваності підростаючого покоління, негативними наслідками практичної діяльності людини в довкіллі, масовими поширеннями шкідливих звичок у молодіжному середовищі [2].

В умовах сьогодення спостерігається досить стрімкий процес модернізації професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи – формування її оновленого змісту, розроблення інноваційних форм, засобів і методів компетентнісного навчання. Варто погодитися з висновком академіка О. Савченко в тому, що «особистісна і професійна підготовка вчителя – локомотив якісних змін в освіті. Професійний гуманний вчитель – велика цінність для дитини, держави, батьків» [3, с. 14].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійну компетентність педагогів розкривають у своїх працях О. Глузман, В. Бобрицька, В. Горашук, О. Савченко, Г. Кривошеєва, Ю. Кулюткіна, О. Прометун та ін. Поняття «здоров'язберігаюча компетентність» досліджували у своїх наукових працях Д. Воронін, О. Антонова, І. Анохіна, А. Маркова, Л. Мітіна та ін. В. Брехман, В. Горашук, О. Дубогай, В. Лозинського, З. Малькова, В. Оржеховської, М. Таланчук велику увагу приділяли вивченню основ здоров'язберігаючого виховання. Актуальність досліджень у цьому напрямку посилюється необхідністю здійснення реформи Міністерства освіти і науки України – Нової української школи (НУШ) та розв'язання виявлених у процесі дослідження суперечностями між: потребою закладів вищої педагогічної освіти в реалізації нових стратегій розвитку освіти в Україні, орієнтованих на здоров'язбереження суб'єктів освітньої діяльності, зростаючими вимогами Нової української школи до вчителя, здатного забезпечити формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів початкової школи та браком науково-практичних рекомендацій з технології формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх учителів початкової школи.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Головною *метою* цієї роботи є визначити та розкрити поняття «здоров'язберігаюча компетентність», її складові та основні шляхи її формування в майбутніх учителів початкової школи в процесі їхньої фахової підготовки.

Завданнями роботи є охарактеризувати структуру здоров'язберігаючої компетентності в майбутнього вчителя початкової школи; визначити основні шляхи її формування.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODOLOGY

У подальшому в роботі застосуємо визначення, наведене в Законі України «Про вищу освіту» [4], де поняття «компетентність» визначено як динамічну комбінацію знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

У визначенні сутнісних характеристик здоров'язберігаючої компетентності майбутніх учителів початкової школи враховували зорієнтованість, насамперед, на перелік компетентностей, який передбачено в Концепції Нової української школи, а також з урахуванням «Рекомендації Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя». Питання здоров'язберігаючої діяльності майбутнього вчителя початкової школи розглянуто з огляду забезпечення здорового способу життя молодших школярів [5], валеологічного виховання учнів [6]. Здоров'язберігаючу компетентність як проблему збереження та зміцнення здоров'я людини розглядали багато вчених (І. Зімяя, Д. Воронін, А. Хуторський, В. Сергієнко, Л. Грицюк, О. Савченко). Науковці вважають здоров'язберігаючу діяльність важливою складовою професійної діяльності вчителя [7], а здоров'язберігаючу підготовку майбутнього вчителя початкової школи – найважливішою ланкою професійної підготовки в сучасних умовах, формування в студентів умінь збереження і зміцнення здоров'я – одним із завдань професійної освіти.

Здоров'язберігаючу компетентність ми розуміємо як таку якість фахівця, яка забезпечує компоненти здоров'я: фізичні, психічні, соціальні та духовні складові свого здоров'я та здоров'я оточення. Здоров'язберігаюча компетентність має забезпечити здоровий спосіб життя у всіх сферах, а також організацію своєї праці. Гармонія між біологічним, психологічним і соціальним у житті й професійній діяльності людини є критерієм цієї компетентності.

Складниками здоров'язберігаючої компетентності дослідники визначають сприятливі для здоров'я особистості спеціальні та психосоціальні (її життєві навички) [8]. До життєвих навичок вони відносять такі: позитивне самоцінювання, самоконтроль, управління стресами, умотивованість на успіх, аналітичний огляд проблем і вміння прийняття продуманих рішень; критичне, творче і креативне мислення; плідотворне спілкування; уміння співчуття; навички розв'язання конфліктів; вміння протистояння негативним громадським впливам тощо.

До спеціальних компетентностей відносять: знання санітарно-гігієнічних норм та їхнього дотримання, знання щодо раціонального харчування, рухову активність, загартування, організація режиму діяльності та відпочинку, навички надання першої допомоги тощо.

Аналіз наукових праць засвідчує необхідність розроблення методичної системи формування здоров'язберігаючої компетентності з дотриманням загальнодидактичних принципів навчання та взаємозв'язків освітньо-професійної програми підготовки майбутнього вчителя початкової школи та Державного стандарту зі змістом освітнього процесу ЗСО. Існує необхідність підтримання логіки природничо-наукового зв'язку всіх рівнів освіти – від дошкільної до початкової, загальної середньої й надалі – до вищої професійної.

На нашу думку, здоров'язберігаюча компетентність майбутнього вчителя початкової школи складається з когнітивного, мотиваційного й діяльнісного компонентів (рис. 1); її розуміємо як властивість особистості, яка об'єднує систему знань з анатомії та фізіології людини, вмінь і навичок їхнього застосування в професійній діяльності, здатність використовувати сучасні знання з дисципліни, вміння організувати освітній процес на принципах здоров'язбереження, бажання дотримуватися здорового способу життя, мотивації для забезпечення охорони життя й здоров'я учнів, їхньої рухової активності в урочній та позаурочній діяльності.

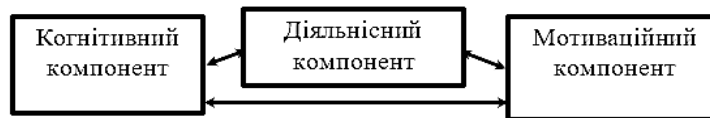

Рис. 1. Структурні компоненти здоров'язберігаючої компетентності майбутніх учителів початкової школи

Структурні компоненти здоров'язберігаючої компетентності майбутніх учителів початкової школи:

- когнітивний (відображає рівень володіння знаннями та вміннями);
- мотиваційний (мотиви, що сприяють якісній професійній діяльності майбутнього вчителя початкової школи – усвідомленість необхідності здоров'язбережувальної діяльності);
- діяльнісний (практичні вміння й навички) (рис. 2).

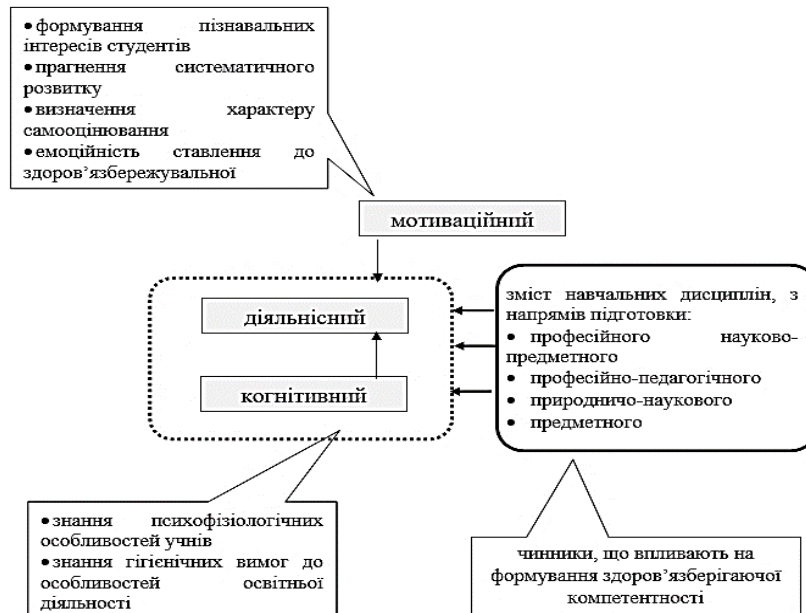

Рис. 2. Компоненти здоров'язберігаючої компетентності студентів

Очевидно, що формування теоретичних знань є першочерговим завданням традиційної системи освіти, що ґрунтується на парадигмі знань. Упродовж навчання у ЗВПО майбутні вчителі початкової школи здобувають знання з основ здоров'я під час вивчення фахових дисциплін та самостійного опанування літератури з питань здоров'язбережувальної діяльності, позааудиторної роботи тощо. Когнітивний компонент здоров'язберігаючої компетентності засвідчує, що основою його формування

є опанування дисциплін природничо-наукової підготовки. Отже, когнітивний компонент складають знання змісту навчального матеріалу з анатомії та фізіології людини; будови та функції організму; загальні поняття про здоров'я, фізіологічні основи його збереження, зміцнення та формування; психофізіологічні основи процесу навчання; загальні закономірності росту й розвитку дитини та ін.; функціональні основи розвитку організму дитини; засади здоров'язбережувальної педагогіки (основи знань вікових, психофізіологічних, індивідуальних особливостей школярів)

Когнітивний компонент сформованості компетентності включає також знання психофізіологічних особливостей учнів, гігієнічних вимог до особливостей освітньої і виховної діяльності.

Мотиваційний компонент включає мотиви, що сприяють якісній професійній діяльності майбутнього вчителя початкової школи – прагнення до успіху й усвідомленість необхідності здоров'язбережувальної діяльності. Необхідність сформованості мотиваційного компонента пояснюємо тим, що учитель початкової школи має бути вмотивованим до творчого розв'язання проблем, які пов'язані зі здоров'язбережувальною діяльністю, прагнути до успіху, кар'єрного зростання.

У процесі розвитку мотиваційного компонента формування здоров'язберігаючої компетентності нами вважається необхідним урахування вимог до програм підготовки студентів:

- 1) її відповідність особистісним інтересам студентів, результатам психолого-педагогічних досліджень із проблем мотивації;
- 2) спрямованість на розвиток мотиваційного чинника здоров'язбережувальної діяльності відповідно до мети й завдань підготовки майбутнього вчителя;
- 3) урахування принципів розвивального навчання;
- 4) максимальна доступність для студентів форм, методів і засобів для реалізації в освітньому процесі.

Формування мотивів включає розвиток пізнавальних інтересів студентів до здоров'язбережувальної діяльності, бажання систематично їх розвивати, визначення характеру самооцінки майбутніх учителів, а також емоційність ставлення до оволодіння здоров'язбережувальною діяльністю. Навчальна діяльність студентів здійснюється успішніше завдяки позитивному ставленню до навчання, розвитку пізнавальних інтересів та потреби в оволодіння знаннями, вміннями й навичками.

Формування діяльнісного компонента компетентності залежить від сформованості мотиваційного та когнітивного компонентів, водночас забезпечує їхнє успішне функціонування.

Основою *діяльнісного компонента* компетентності студентів є практичні вміння й навички, набуті в процесі навчання:

– критично аналізувати й добирати навчальний матеріал (про будову та функції дитячого організму як науку, загальні відомості про здоров'я, його збереження, зміцнення та формування; перевірка знань і вмінь з предмета «Основи здоров'я»; відбирати та оцінювати педагогічні технології навчання відповідно до вікових, психофізіологічних та індивідуальних особливостей учнів;

– володіти технологіями навчання та виховання школярів на фізіологічних основах здоров'язбережувальної педагогіки, індивідуалізації та диференціації навчання згідно до вікових особливостей розвитку дітей; діагностики показників фізичного розвитку й показників вищої нервової діяльності школяра; технологічних аспектів професійних дій (прийоми запобігання перевтомі, розбудови ситуації успіху в навчанні; вміння оцінити готовність дитини до систематичного навчання та інше);

– навичками оцінювання якості освітнього середовища відповідно до індивідуальних, вікових, психофізіологічних особливостей школярів ;

–забезпечити підтримку учнів з особливими потребами, знати фізіологічні основи інклюзивної освіти, анатомічні і фізіологічні особливості школярів з особливими потребами.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що учитель початкової школи характеризується базовими (аналог ключових) компетентностями, з-поміж яких виокремлюються фахові, загальнофахові та спеціальнофахові компетентності.

На першому місці в цій групі компетентностей постає фахова, яка виконує функції – мотивації та стимулювання, проектування, організаційну, конструктивну, дослідницьку, контрольно-аналітичну та рефлексивну. Ознаками конструктивної компетентності є спроможність адаптувати знання та вміння одного виду професійної діяльності до іншого; здійснювати добір раціональних методів, форм та засобі педагогічної професійної діяльності; конструювати навчальні заняття, навчально-виховні заходи тощо; умінь розробляти методичне забезпечення освітнього процесу.

Іншими базовими компетентностями педагогічних працівників є соціальна, загальнокультурна, здоров'язбережувальна та ін.

Сутність розвитку здоров'язберігаючої компетентності майбутнього вчителя початкової школи полягає в засвоєнні професійних ролей вчителя та вихователя на основі поглиблення знань щодо морфологічних і функціональних особливостей організму, вмінь організації освітнього процесу на принципах здоров'язберігання, розвитку відповідального ставлення до здоров'я учнів і власного здоров'я, професійної мотивації задля забезпечення творчої самореалізації в здоров'язбережувальному аспекті професійної діяльності.

Педагог, на переконання В. Оржеховської, який працює на засадах педагогіки здорового способу життя, вирізняється індивідуальними здібностями та якостями, які визначають його можливості та вміння самостійно шукати, збирати, аналізувати, представляти, передавати інформацію про здоров'я, здоровий спосіб життя; здійснювати превентивну роботу; моделювати та проектувати об'єкти та процеси, в тому числі – власну індивідуальну діяльність; приймати правильні рішення, творчо та ефективно розв'язувати завдання, які виникають перед ним у процесі діяльності, запроваджувати у своїй повсякденній і професійній діяльності сучасні здоров'язберігаючі технології [9, с. 11–12]. У працях В. Піщуліна [10] знайшла своє відображення проблема формування валеологічної компетентності в студентів.

В. Піщулін розробив модель випускника вищого навчального закладу, в якій валеологічна компетентність розглядається як складова особистісної компетентності фахівця будь-якого профілю. Під нею автор розуміє наявність знань і вмінь збереження й дотримання здорового способу життя [10, с. 22–27]. На думку автора, валеологічна компетентність фахівця – це результат становлення валеологічної культури особистості, що виражається в здатності й готовності реалізувати отримані знання про здоров'я в повсякденному житті і професійній діяльності [10, с. 23–23]. Отже, сутність здоров'язберігаючої компетентності майбутнього вчителя початкової школи полягає у властивості особистості, яка об'єднує систему знань з анатомії та фізіології людини, екології, валеології та інших природоосвітніх дисциплін вмінь і навичок їхнього застосування в професійній діяльності, здатність використовувати сучасні знання з дисциплін, вміння організувати освітній процес на принципах здоров'язбереження, бажання дотримуватися здорового способу життя, мотивації для забезпечення охорони життя й здоров'я учнів, їхньої рухової активності в урочній та позаурочній діяльності.

Школярі початкової школи найбільш сприйнятливі до навчальних впливів, тому доцільно використовувати цей вік для навчання дітей основам здорового способу життя. Тому, зважаючи на важливість і необхідність формування здоров'язберігаючої компетентності в студентів спеціальності 013 «Початкова освіта», необхідно

приділяти велику увагу їхній професійній підготовці. Розглянемо основні шляхи формування здоров'язберігаючої компетентності в студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів – майбутніх учителів початкової школи включає зміст дисциплін професійної науково-предметної підготовки, професійно-педагогічної підготовки, природничо-наукової підготовки, спецкурсів за вибором ЗВО і студентів, зокрема:

- 1) основної дисципліни професійної науково-предметної підготовки «Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами валеології»;
- 2) допоміжних дисциплін – «Основи медичних знань», «Валеологія», «Природознавство» тощо;
- 3) дисциплін природничо-наукової предметної підготовки («Основи екології», «Безпека життєдіяльності»), «Психологія»;
- 4) спецкурсів за вибором ЗВО і студентів («Здоров'язбережувальні освітні технології»), «Методика навчання предмету «Основи здоров'я».
- 5) З огляду на теоретичні дослідження, припустили, що інтеграція змісту різних дисциплін здоров'язбережувальної спрямованості сприятиме ефективності формування компетентності студентів, готовності до здоров'язбережувальної діяльності в освітніх закладах.

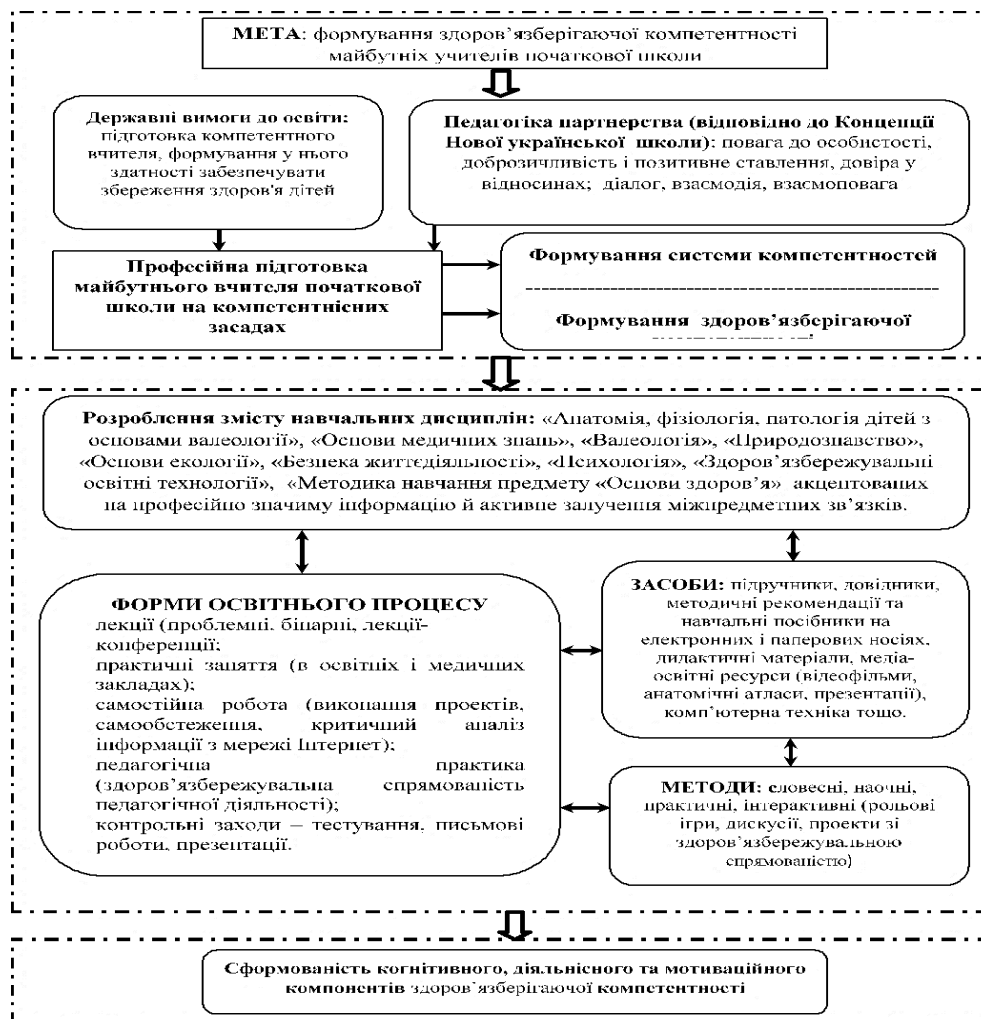

Рис. 3. Модель методичної системи формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх учителів початкової школи

Основою формування змісту дисципліни «Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами валеології» стало практичне застосування знань з анатомії та фізіології людини в освітньому процесі, спрямованість наукової інформації на особистісні інтереси студентів. Формами організації навчання з дисципліни «Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами валеології» означено лекції, практичні заняття, лабораторні роботи, самостійну роботу студентів та науково-дослідницьку діяльність майбутніх учителів початкової школи. Екскурсії, робота з діагностичними приладами, медіа-освітня наочність, робота проблемних груп (участь у проектній діяльності), волонтерських заходів дали змогу студентам усвідомити навчальний матеріал, що сприяло розвитку логічного мислення, стимулювало глибокі асоціації, особистісний сенс навчання. Добір методів навчання студентів здійснювали з акцентом на використання інтерактивних технологій, що відповідало одній із закономірностей процесу підготовки – безпосереднє та безперервне залучення студентів до діяльності.

Основними видами мисленнєвої діяльності студентів у процесі навчання були: запам'ятовування матеріалу, зокрема, понять з анатомії та фізіології людини, оволодіння вміннями й навичками практичного застосування знань, спрямованих на здоров'язберезувальну діяльність з учнями початкової школи.

Для розвитку навичок пошукової активності запропоновані завдання для розроблення міні-проектів, результатом яких була презентація опанованих матеріалів здоров'язберезувальної спрямованості. Студенти навчалися викладати опрацьовані матеріали в реферативному вигляді; підкреслювати головні положення; пояснювати сутність теоретичних узагальнень; відповідати на прямі й непрямі запитання; ілюструвати та презентувати засвоєні теоретичні положення прикладами і фактами; проводити лінії зв'язку з раніше вивченим; проектувати засвоєні знання на пояснення явищ і фактів тощо. У процесі дослідження застосовували засоби навчання – підручники, довідники, методичні рекомендації та навчальні посібники на електронних і паперових носіях, дидактичні матеріали, медіа-освітні ресурси (відеофільми, анатомічні атласи, презентації), комп'ютерна техніка тощо. Вибір засобів навчання залежав від дидактичної мети і змісту занять.

Однією з ознак методичної системи формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх учителів початкової школи в процесі навчання анатомії та фізіології людини є спрямованість на використання сучасних ІТ та Інтернет-ресурсів у всіх формах освітньої діяльності.

Методична система формування здоров'язберігаючої компетентності студентів забезпечила виявлення рівня засвоєння теоретичних знань та володіння практичними вміннями з основних розділів анатомії та фізіології людини, загальних напрямів здоров'язберезувальної діяльності за такими змістовими лініями:

- поняття й основні концепції з анатомії та фізіології;
- прикладний характер дисципліни щодо вирішення проблем здоров'язбереження;
- особливості основних функціональних систем школярів молодшого віку, методів діагностики працездатності, показників вищої нервової діяльності дітей тощо;
- роль, принципи, основні положення й технології здоров'язберезувальної діяльності в початковій школі;
- уміння добирати й демонструвати наочність з анатомії та фізіології під час викладання «Основ здоров'я»;
- уміння організувати освітній процес з урахуванням психофізіологічних особливостей кожної дитини;
- здатність адекватно оцінювати показники фізичного і психічного розвитку кожної дитини.

Отже, формування компетентності студентів з анатомії та фізіології людини вбачається як керований динамічний процес, що за своєю сутністю спрямований на досягнення високого рівня готовності до професійної діяльності, розвивається за науковими принципами й підходами в конкретних педагогічних умовах, із застосуванням розроблених та адаптованих методів навчання відповідно до етапів професійної соціалізації.

Узагальнюючи, варто зазначити, що процес навчання анатомії та фізіології людини є основою для саморозвитку та самовдосконалення студентів на основі власних практичних дій. Діагностика знань, як рефлексивний процес, орієнтована на самодіагностику, самоаналіз та на конкретні результати практичної діяльності (презентації, проекти й ін.). Перевірка й оцінювання результатів засвоєння знань і вмінь з анатомії та фізіології людини здійснюється систематично, диференційовано (врахування особистих якостей студентів, специфіки навчального матеріалу тощо) та є практико-орієнтованою (перевірка не лише знань з анатомії і фізіології людини, а й умінь застосовувати їх у професійній педагогічній здоров'язбережувальній діяльності). Зміст навчального матеріалу з анатомії та фізіології людини викладається в контексті вирішення завдань здоров'язбережувальної діяльності; організація навчання з анатомії та фізіології скерована на майбутню професійну діяльність, співпраця студентів організовується як в аудиторних, так і в поза аудиторних формах освітньої діяльності зі спрямуванням на формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх учителів початкової школи.

В особистісно-професійному становленні майбутніх учителів початкових класів значну роль відіграє спецкурс за вибором ЗВПО і студентів «Методика навчання предмету «Основи здоров'я» в початковій школі». Ця дисципліна розроблена у відповідності з вимогами державного стандарту підготовки вчителів початкової школи. Метою курсу є ознайомлення студентів з основними завданнями та змістом шкільного предмету «Основи здоров'я», найдоцільнішими методами та формами роботи, допомогти майбутнім вчителям оволодіти методикою навчання дітей. У межах цієї дисципліни розв'язуються завдання підвищення теоретичного рівня знань студентів, удосконалення практично-методичних умінь, розвитку професійної самостійності, інтересу до творчої педагогічної діяльності, формування здоров'язберігаючої компетентності. Суттєвим критерієм ефективності засвоєння професійних знань із курсу «Методика навчання предмету «Основи здоров'я» в початковій школі» є також вивчення та аналіз усіх складових здорового способу життя студентів у їхній повсякденній життєдіяльності, оскільки в майбутньому вони будуть прикладом для наслідування.

Реалізація завдання формування здоров'язберігаючої компетентності здійснюється під час практичної підготовки студентів у формі індивідуальних творчих завдань. Так, під час проведення педагогічної практики «Позакласна та позашкільна виховна робота» студенти проводять виховні години з молодшими школярами, тематикою яких є орієнтир на здоровий спосіб життя, руховий режим, профілактика шкідливих звичок та попередження конфліктних ситуацій у соціумі. Під час підготовки студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» до пробних уроків у початковій школі керівники практики приділяють особливу увагу психолого-фізіологічним особливостям молодших школярів, раціональному плануванню навчального навантаження на дитину, вмільому поєднанню фізкультхвилинок із розумовою діяльністю, зокрема, на пробних уроках читання, іноземної мови практикується розгляд текстів валеологічного спрямування; на пробних уроках фізичної культури студенти впроваджують ідеї здорового способу життя. Різноманітні вправи з предметами (обручами, скакалками, м'ячами), цікаві ігри виховують бажання школярів до виконання систематичних фізичних

рухів, залучають до занять фізичною культурою та спортом; – на пробних уроках з «Основ здоров'я» студенти формують в учнів вміння та навички для збереження здоров'я за освітнім принципом: знання → вміння → життєві навички. Вміння та навички формуються не лише на змісті інформативного матеріалу, але й розробляються правила поведінки, поради, пам'ятки. Щоб учні краще засвоїли матеріал, впроваджуються інтерактивні методи навчання з використанням комп'ютерних технологій. На уроках використовуються сюжетно-рольові ігри, рухливі ігри, психогімнастика, музикотерапія, кольоротерапія, вивчаються комплекси вправ спрямованих на зміцнення та підтримання м'язів. Підготовка відеопрезентацій щодо збереження та примноження здоров'я молодших школярів, творчий підхід впровадження новітніх технологій, створення проблемних ситуацій, використання завдань розвиваючого характеру на пробних уроках та заняттях, організація та проведення рухливих ігор на перервах сприятимуть формуванню здоров'язберігаючої компетентності, вмотивованість вести здоровий спосіб життя та дотримуватися правил безпечної поведінки майбутніх учителів початкової школи та її учнів.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Отже, проблема формування здоров'язберігаючої компетентності є однією з пріоритетних у контексті підготовки вчителя початкової школи як такої, що має визначальний характер у поліпшенні здоров'я школярів та формування здоров'язберігаючого освітнього середовища. Кожен майбутній вчитель має створювати умови, які б розвивали фізичне та психічне благополуччя, будувати навчання на основі фізіолого-психологічних принципів збереження здоров'я та виховання високої культури здоров'я в учнів. Розв'язання проблем збереження власного здоров'я закладено в самій людині, у знанні та розумінні нею проблем формування, збереження, зміцнення і відновлення його, а також в умінні дотримуватися правил здорового способу життя. Оскільки рівень здоров'я людини залежить від багатьох чинників: спадкових, соціально-економічних, екологічних, діяльності системи охорони здоров'я, а також рівня виховання особистості, то формування усвідомленого ставлення до здоров'я молодшого школяра вчителем є запорукою його здоров'я на наступних стадіях розвитку особистості. Робота з формування основ здорового способу життя буде успішною під час реалізації таких умов як: розроблена система заходів із формування основ здорового способу життя в процесі навчання та позаурочній діяльності; заходи будуть проводитися за наступними напрямками: розширення уявлень студентів про складові здорового способу життя, формування гігієнічних навичок у роботі з молодшими школярами; розширень знань учнів про будову організму людини; закріплення знань про режим дня, формування стійкого негативного сприйняття руйнівних факторів.

Стаття не вичерпує розв'язання всіх аспектів порушеної проблеми напряму підготовки 013 «Початкова освіта». **Перспектива подальшого дослідження** спрямована на вивчення шляхів формування здоров'язберігаючої компетентності в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLITERATED)

1. Захарова, Т. Н., 2017. *Формування здорового способу життя*, Київ: Вчитель, 174 с.
2. Фенчак, Л. М., 2011. Формування здоров'язберігаючих компетентностей майбутніх учителів початкових класів як важливої складової їхньої професійної підготовки, *Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка*, № 20(231), 4. IV.

3. Савченко, О. Я., 2011. Якість початкової освіти: сутність і чинники впливу. *Наук. вісн. Миколаївського держ. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського, Серія: Педагогічні науки*. Вип. 1.33, с. 9–15.
4. Про вищу освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII: [станом на 14.06.2016 р.], *Законодавство України / Верхов. Рада України, Київ, 2016*. Доступно: <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>>.
5. Савченко, О. Я., 2007. *Виховний потенціал початкової освіти* : [посібник], Київ : Цудзинович, Т.І., 204 с.
6. Філіпп'єва, О. А., 2008. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до валеологічного виховання учнів, *Автореферат дисертації доктора педагогічних наук: 13.00.04, Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка, Кіровоград, 20 с.*
7. Дубогай, А. Д., 1991. Психолого-педагогіческие основы формирования здорового образа жизни школьников младших классов : *дисертація доктора педагогічних наук, КГПИ ім. А. М. Горького. Київ, 374 с.*
8. Основи здоров'язбережної компетентності. *Курс підготовки учителів. Модуль 1. Здоров'я, безпека і превентивна освіта*. Доступно: <<http://multycourse.com.ua/ua/page/15/53>>.
9. Оржеховська, В. М., 2004. Педагогіка здорового способу життя, *Шлях освіти*, № 7, с. 11–12.
10. Пищулин, В. Г., 2002. Модель випускника університета, *Педагогіка*, № 9, с. 22–27.

TO THE PROBLEM OF FORMATION OF HEALTH-SAVING COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Oksana Mondych,

Candidate of Pedagogical Sciences, Art. Lecturer of the Department of General pedagogy, preschool, elementary and special education

Izmail State Humanities University,

Izmail, Ukraine.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1561-326X>

mondich.ov@gmail.com

Abstract. The importance of maintaining and preserving health of future generation of schoolchildren and their hygienic education is discussed in the article. Exacerbation of this issue in recent years is considered in connection with the factors that could deteriorate the health of the future generation through the introduction of technical achievements, information technology and prevalence of sedentary lifestyle, overworking and bad habits among the youth.

It is determined that future primary school teachers are the main guides of knowledge about healthy lifestyles for school youth. The importance of introducing a competence-based approach to the content of the state standard of primary education and the orientation of curricula to the formation of key competences for younger students, which also include health-saving, are emphasized. Primary school teachers teach healthy lifestyles to schoolchildren, so it is necessary to improve the ways of formation of their health-saving competencies. The analysis of the research on the professional competence of teachers on the issue of health-saving competence and the relevance of health-saving education is accomplished.

The concept of "health-saving competence", its components and the main ways of its formation in future primary school teachers in the course of their professional

preparation are considered. The necessity of developing a methodical system of formation of health-saving competence with observance of the general didactic principles of teaching and interconnections of educational and professional training program of future elementary school teachers and the State standard with the content of the educational process of the secondary education establishments was revealed. The structure of the future primary school teacher's health competence is characterized by three components, notably cognitive, motivational and activity. The ways of formation of health-saving competence of future primary school teachers in the process of their professional preparation are considered.

It is established that the formation of health-saving competence of future elementary school teachers includes the content of the disciplines of professional science-subject preparation, vocational-pedagogical training, science-scientific training and special courses at the choice an educational establishment and students.

Keywords: health-saving competence; healthy lifestyle; competence-based approach; professional training; cognitive, motivational and activity component.

REFERENCES (TRANSLITERATED)

1. Zakharova, T. N., 2017. *Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia*, Kyiv: Vchytel, 174 s.
2. Fenchak, L. M., 2011. Formuvannia zdorov'iazberihaiuchykh kompetentnosti maibutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv yak vazhlyvoi skladovoi yikh profesiinoi pidhotovky, *Visnyk LNU im. Tarasa Shevchenka, № 20(231), 4. IV*.
3. Savchenko, O. Ya., 2011. Yakist pochatkovoї osvity: sutnist i chynnyky vplyvu. *Nauk. visn. Mykolaiivskoho derzh. un-tu im. V.O. Sukhomlynskoho, Serii: Pedagogichni nauky. Vyp. 1.33. s. 9–15*.
4. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 1 lyp. 2014 r. № 1556–VII: [stanom na 14.06.2016 r.]. Zakonodavstvo Ukrainy / Verkhov. Rada Ukrainy. Kyiv, 2016. Dostupno: <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>>.
5. Savchenko, O. Ya., 2007. *Vykhovnyi potentsial pochatkovoї osvity: [posibnyk]*. Kyiv: Tsudzynovykh T. I., 204 s.
6. Filippieva, O. A., 2008. Pidhotovka maibutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv do valeolohichnoho vykhovannia uchniv, *Avtoreferat dysertatsyy doktora pedahohycheskykh nauk: 13.00.04, Kirovohrad. derzh. ped. un-t im. V. Vynnychenka, Kirovohrad, 20 s*.
7. Dubogaj, A. D., 1991. Psihologo-pedagogicheskie osnovy formirovaniya zdorovogo obraza zhizni shkol'nikov mladshih klassov : *dissertacija doktora pedagogicheskikh nauk, KGPI im. A. M. Gor'kogo. Kiev, 374 s*.
8. *Osnovy zdorov'iazberezhnoi kompetentnosti. Kurs pidhotovky uchyteliv. Modul 1. Zdorovia, bezpeka i preventyvna osvita*. Dostupno: <<http://multycourse.com.ua/ua/page/15/53>>.
9. Orzhekhovska, V. M., 2004. Pedagogika zdorovoho sposobu zhyttia, *Shliakh osvity, № 7, s. 11–12*.
10. Pishhulin, V. G., 2002. Model' vypusknika universiteta, *Pedagogika, No 9, s. 22–27*.